

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglepju n. pr. (Maja 31-24) poleg vašega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Poslovite se pravčasno, da se vam ne ustavi list.

NEVARNOSTI V INDUSTRIJI ZA ČLOVEŠKI VID.

Posebna organizacija v New Yorku, poznana pod imenom "Eysight Conservation Council of America", je preiskala dve sto tisoč delavcev in delavk v tri in dvajset državah in pronašla, da ima 44.3 odstotkov ljudi pokvarjene oči. To seveda velja le za 42,000,000 oseb, ki delajo. Milijonarjev in milijonark, ki ne delajo in pozimi hodijo v letovišča v Floridi, Kaliforniji ali v drugih južnih krajih, pletiti pa v hladne severne kraje, seveda ni komisija preiskala, ako imajo dober ali slab vid.

Preiskava se je raztegnila le na ljudi, ki delajo. In od teh ljudi ima skoraj petdeset odstotkov pokvarjen vid na eden ali drug način. Škoda, da statistika, ki je bila objavljena, ne pove, v katerih poklicih imajo ljudje najbolj pokvarjene oči. Taka statistika bi pokazala jasno kot beli dan, kateri poklici so najbolj nevarni človeškemu vidu in kateri podjetniki najbolj zanemarjajo varnost za delavsko zdravje.

Dokler je prevladovala mala obrt in ni bila industrija tako razvita kot v današnjih dneh, ni bilo delavčevega zdravja izpostavljeno takim nevarnostim, kot je zdaj. Takrat niso imeli hitro se sukajočih strojev, pri katerih morajo delavci napenjati svoj vid do skrajnosti, da ne prezre enega samega strojevega gibljaja. Nepazljivost pri stroju lahko pokvari produkt, napravi pa lahko še večje zlo, kajti samo trenotek nepažnje lahko povzroči, da ponesreči delavec, ki dela pri stroji ali drugi delavčevi tovariši, ki včasih delajo daleč proč od njega. Tako natančno opazovanje stroja pri delu in če traja ves dan, pa utruji in oslabi oči. Ako se to ponavlja dan za dnem, leto za letom, prične vid pešati in delavec se mora poslužiti očal, da lahko izvršuje natančno svoje delo, marsikateri pa izgubi svoj vid.

Moderni tovarniški obrat pa prinaša še druge nevarnosti za delavčev vid. Tovarne niso stanovanja milijonarjev, v katerih je vsak prašek skrbno obrisan. Kadar zaporočejo stroji in prične gibati, prične plesati tudi prah v delavnici, ki se zajeda v oči delavcev. Ze prah je škodljiv nezavarovanemu človeškemu očesu, v prahu so pa tudi razni bacili, ki povzročajo bolezni na očeh.

Tam kjer brusijo diamante, razne dragocene kamenje, steklo, razno orodje iz jekla in v tovarnah, v katerih izdelujejo razne kislina in lesni alkohol, mešajo barve in lake, so delavčeve oči izpostavljene velikim nevarnostim.

Vse te nevarnosti bi se dale večinoma omejiti, ako bi podjetniki nabavili potrebne varnostne naprave za varstvo oči.

Take naprave stanejo seveda denar. In podjetniki zelo neradi izdajo denar za varnostne naprave, ako niso popolnoma prepričani, da imajo od njih koristi. Večina podjetnikov je nazadnjaška in misli, ako hrani na pripravih za varstvo delavskega varstva, da koristi sebi. Vsak navaden človek pa lahko razume, da delavec s pokvarjenim vidom ne more izdelati tako dobrega produkta, kakor ga izdelata delavec, ki ima zdrave oči in dober vid. Ako ima delavec pokvarjen vid, si seveda lahko pomaga z očali. Očala seveda stanejo denar in delavec odlaka z njimi, dokler more, ker mu ne preostaja denarja za take izdatke. V tem času ima pa podjetnik gotovo večalimanj škode. Sedaj ko ima 44.3 odstotkov delovnega ljudstva pokvarjene oči, so za tovarnarja minili časi, da si bo lahko izbral med delavci, ki imajo zdrave oči. Za tovarnarja se torej najbolj še izplača, ako svoje podjetje opremi z napravami, ki varujejo oči delavcev v njegovem obratu.

Podjetniki se težko pripravijo prostovoljno do takega spoznanja, ker pri večini njih prevladujejo še tradicije in predsodki.

Delavci najhitreje pripravijo podjetnika do takega spoznanja, ako se organizirajo v delavski strokovni organizaciji in zahtevajo, da podjetniki opremiti svoje tovarne in podjetja z napravami za varstvo zdravja delavcev. Še boljši odpomoček je pa, ako se delavci organizirajo politično in izvolijo v postavodajne zbore svoje zastopnike, o katerih so prepričani, da bodo izdelali in sprejeli postave v korist in varstvo delavcem. Socialistična stranka se resno bori ne le za spremenitev sedanjega krivičnega gospodarskega sistema, ampak tudi za zboljšanje delavskega položaja v tovarni in na domu, dokler še postoji sedanj gospodarski sistem. Od delavcev je odvisno, da spoznajo to resnico in po spoznanju te resnice tudi uravnajo svoje postopanje v svojo korist.

SLIKE IZ NASELBIN.

Spokane, Wash. — Čital sem, da se je gospodarska kriza pojavila na vzhodu in da se vedno bolj razteza proti srednjemu zapadu in zapadu. Razmere, kakršne so tukaj, govore, da je gospodarska kriza v tej državi prišla mogoče še malo prej, kot na vzhodu. Na tisoče ljudi je v tej državi brez dela, ki prosijo jesti. Letina kaže slabo, kajti noči so suhe in mrzle. Farmer je torej tudi siromak z delavcem vred.

Kdor potuje po državi Washington, vidi krčela razcapanih ljudi, kar pomeni, da so brez dela in življenjskih sredstev, ker ni dela.

V srednjem zapadu še delajo, pa tudi tam odpustajo delavce, poročajo časopisi. Razni gospodarski pisatelji ožunčujejo ljudi, da se ni bati gospodarske krize, ker je kredit še dober. To so tolažilne besede. Razumljivo je, da se privatni bizniški interesi trudijo potlačiti prihajajočo gospodarsko krizo, ako bo njih prizadevanje vspelo, je pa drugo vprašanje. Kredit je lahko dober in dober ostane tudi v gospodarski krizi, ako ni gospodarska kriza združena z denarno paniko. Ampak to ne pomeni za delavce nič, kajti tovarne bodo zapirali ali pa v njih omejevali delovne moči, dokler se povpraševanje po blagu na trgu ne poveča.

Mogoče se posreči zadržati gospodarsko krizo tam, kjer je danes, sčasoma pa zopet povečati produkcijo. Nekaj takega smo doživeli pred štirimi leti. Nevarnosti gospodarske krize, ki vedno ogroža delavce in farmerje, pa ne morejo odvrniti za trajno. Gospodarske krize so dete sedanega produkcijskega sistema in odpravljene bodo, kadar se sedanji gospodarski sistem nadomesti s boljšim.

Ako se razmere v industriji ne obrnejo na boljše, tedaj bodo leto zopet trdi časi za delavce. Zeleni je, da ti trdi časi izostanejo, ki pehajo delavce zopet nazaj v tisto revščino, v kateri so se nahajali ob času zadnje gospodarske krize. V današnjem gospodarskem sistemu seveda ostane to le želja, ker delavci in farmerji ne vodijo produkcije, ampak lastniki orodja strojev, tovarov, rudnikov, transportnih sredstev in naravnega bogastva. In na te ljudi odpade vsa odgovornost za gospodarsko krizo. — F. Richter.

Ramsey, Ohio. — O delavskih razmerah ne bom poročal, ker so pod ničlo. Že od novembra meseca so slabe, ko so zaprli premogovnike in ustavili delo v njih. Premogovniški baroni so najprej govorili, da se prične s delom od 1. do 15. in tako sta se prvi in petnajsti vlekli v vsakem mesecu skozi sedem mesecev, rudarji so pa ostali doma. Zdaj so povedali odkritost, da ne bo v rudniku dela skozi vse leto. To seveda povzroča, da se število prebivalstva v naselbinah krči, kar se tudi pozna pri našem društvu S. N. P. J.

Ljudje gredo s trebuhom za kruhom. Vsak gleda, kje bi se došlo delo. Tudi v okolici delajo še v malokaterem rudniku. V rudniku, v katerem delajo, je pa seveda več rudarjev, kot jih potrebujejo, tako da je zaslužek prav pičel.

Kajne, lepo so začeli z nami ravnavati premogovniški baroni. Njih žepi so polni, prebivajo v lepih palačah, pa tudi kašče in ahrambe so zvrhane. Naši žepi so prazni, stanujemo v bornih kočah, v naših ahrabah pa pohaja živč. To je alica današnjega gospodarskega sistema.

Drugi trpinji mi pripovedujejo, kako je bilo tukaj v vojnem času. Grozilo so jim s kaznimi, ako ne bodo delali pridno in spravljali premoga na površje. Zdaj ne pozna nihče trpečih rudarjev, ki so osiroteli valed dolgotrajne brezposelnosti. Dopisi v Prosveti in poročila v drugih časnikih nam govorijo, da hočejo premogovniški baroni popolnoma izstradati rudarje, da bodo lažje uničili še tisto unijo, ki jo imamo.

Res resni časi so. Ako se delavci te resnosti ne bodo zavedali in krepko stisnili svojih vrst v organizaciji, bodo potanjani ob zid. Takim voditeljem kot je Lewis ni dosti zaupati in ravno tako njegovim pomočnikom, kajti njih taktika se je izkazala, da ni koristna. Na prvega maja smo obdržali velik delavski shod v Dillonu, Ohio. Bil je tudi veličastven pohod po mestu s godbo na delu. Na to so nastopili dobri govorniki. Eden govornik, katerega imena si nisem zapomnil,

je dejal, da bodo za delavce prišli še veliki hujši časi, kot so zdaj. To je verjetno. Gospodarji ne bodo izboljšali prostovoljno življenjskega položaja delavcev, ako si delavci ne bodo sami izvojevali boljših življenjskih razmer.

Prohibicijski agenti prav pridno izčejo grešnike, ki kršijo Volsteadovo postavo. Ako kateroga izlede, ga vtaknejo v luknjo in po vrhu je obsojen še na denarno globo. Seveda ne vprašajo na sodišču nikogar, ako ima denar, da bo plačal denarno globo, četudi ima tako veliko družino kot svetopisemski Jakob.

Od tukaj se je izselilo nekaj prav priljubljenih slovenskih samcev zaradi slabih delavskih razmer.

O aktivnosti na društvenem polju ne morem poročati kaj posebnega. Novi člani se težko pridobivajo, pa tudi za prirejanje veselice niso pravi časi, ker so slabe delovne razmere. Zdaj zaključujem, ker se bojim, da urednik sedi preblizo požrešnega uredniškega koša in se mogoče bolj strinja s koševno požrešnostjo, kot pa z dopisom. — Leopold Mur.

Power Point, Ohio. — Do prvega aprila smo delali pri nas. Po dva do tri dni v tednu, a po prvem aprilu pa počiva ves obrat v okolici, čeravno je tu več premogovkopov. Vsi počivajo, da ni mogoče dobiti kako delo, razen če je kdo tako srečen, da dobi delo na cesti. Zato pa mora še imeti posebno srečo.

Ne vem, kaj je vzrok, da premogarje vse tako črti. Mogoče zato, ker smo vsi tako črni ter še mokri, ko pridemo iz rovov, kakor bi nas potegnil iz vode. Sedaj nam ne privoščijo še tistega. Tako se nam godi in v takih razmerah bomo še živeli, dokler bomo delavci pocepljeni po raznih strankah. Le kadar bomo delavci bolj združeni in organizirani, ne samo strokovno temveč tudi politično, bomo vsi složni, takrat bomo rešili preziranj in tlačenja. Takrat nam bo tudi zagotovljen boljši življenjski obstanek.

Kot sem omenil, so tu delavske razmere popolnoma pod ničlo. Oporozarjam tiste člane S. N. P. J. ali tudi nečlane, ki se obračajo s prošnjami na društva za milodare, da v bodoče ne pošiljajo k nam nikakih prošnji. Pri našem društvu št. 358 ne moremo pomagati, dokler se razmere ne izboljšajo.

To je moj prvi dopis, zato naj zadostuje za danes. Če bo srečno prišel skozi uredništvo, se mogoče še kdaj oglasim, če pa ne, bova z urednikom vseeno prijatelja kot sva bila dosedaj.

S pozdravom! — Karol Bogataj.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Johnston City, Ill. — Ko sem prisostvoval konvenciji rudarske organizacije v Peoriji od 13. do 28. maja sem se veliko podučil o nazadnjaštvu voditeljev rudarske organizacije.

Mr. Farringtonu se ni mudilo za prav nobeno stvar, razen če ga je zanimalo, da nazadnjaški povedo vsak svoje, kot na pr. Lewis, Green, Maory, Walker in drugi, ki so nas zabavali skozi pet dni z raznimi bedastostmi. Vse, kar so nam povedali govorniki dobrega, se je zbiralo v besedah, da imamo rudarji dobro pogodbo, da mislijo nekateri delegati zrušiti vse in še celo organizacijo samo. Razlagali so, da so ti nevarni delegati sami komunisti, ki prejemale naloge iz Moskve.

Vai taki govori niso pomagali Farringtonu, da obdrži svojo jakost. Izgubil je moč imenovanja in ni mu bilo mogoče diskreditirati Howata. Uspelo mu je samo, da je diskreditiral "Farmer Labor Party". Uspeh njegov je bil v tem, da rudarji ne pošljejo delegatov na konvencijo v St. Paul, ki se vrši dne 17. junija. Da je dosegel uspeh, se je poslužil obljub governerja Smalla, katere mu je dal governer, preden je pozval rudarje, da naj glasujejo zanj.

Ali mr. Farrington je prišel v škripec, ko je bilo zastavljeno vprašanje, kako se naj pomaga rudarjem, ki so zdaj brez dela, katerih je prek 30,000 zdaj v državi Illinois.

Napredni rudarji so pričeli staviti vprašanja predsedniku Farringtonu, kje so Smallove obljube. Povdarjali so, da je zdaj čas, da pokaže, koliko mu je pri srcu delavska masa, ki strada in gladuje, ne zaradi tega, ker noče dela,

ti ampak zaradi tega, ker ni dela.

Na taka vprašanja ni vedel Farrington odgovoriti drugega kot tole: "Ako bi bila 'Farmer Labor Party' tako velika organizacija, da bi delavci izvolili vse zastopnike v zakonodajne zbore, da bi bil on prvi za tako stranko. Ker je pa to nemogoče, pa moramo poraziti naše sovražnike in neprijatelje in izvoliti naše prijatelje v starih strankah."

Ko so ga vprašali, kdo so ti prijatelji, se je odrezal, da so oni, ki se zavežejo, da bodo nekaj napravili za nas.

Tako je govoril predsednik, ki je glava rudarske organizacije v Illinoisu, ki šteje 100,000 organiziranih rudarjev.

V resnici imamo delavske politične organizacije, ali to so same skupine. Ali zdaj gre, da se iz teh skupin ustvari celota, v katero vstopijo vse te skupine in se tako napravi ogromna organizacija. Ali se more to izvršiti?

Ako bi ne bilo nazadnjakov kot Gompers, Lewis, Farrington in drugih, ki se izgovarjajo, da bi še šlo, ako bi ne bilo rdečkarjev, komunistov, ki mislijo vse podreti, kar je dobrega, bi mogoče šlo nekoliko hitreje, kot gre.

Jaz prav dobro vidim in sicer drugače kot omenjeni nazadnjaki, da se ti rušitelji — komunisti strinjajo, da se združijo vse organizacije v eni organizaciji, ki bi odpravila jarem kapitalizma.

Oni ugovarjajo prav na bedasti način, da je ta država demokratična in da mislijo ti rušitelji zrušiti demokracijo, da komunisti niso ljudje itd.

Njih dejanja seveda govorijo drugače. Namreč ko je hotel Farrington obdržati svojo moč do imenovanja, je rekel, da je sovjetska Rusija najdemokracijejša država na svetu in ona dopušča svoji vladi imenovati in postavljati uradnike, ne da bi bili izvoljeni, nje mu pa hočejo rudarji vzeti to oblast.

Kadar je pa prišla na dnevni red točka, da se prikaže Rusija, je govoril, da v Rusiji vlada komunistična diktatura.

Seveda, kadar se človek potaplja, se levi za bilke. Tako tudi Farrington. In tako so prihajale iz njegovih ust bedastosti, začel je v protislovja. Med delegati so bili ljudje, ki so trdili, da je Farrington najmodrejši človek. Ob tej priliki sem vprašal samega sebe, kako morajo biti neumni ljudje, ki tako mislijo in govorijo.

Odbornikom naše organizacije se uspeva, da vlečejo delavsko maso s svojjo politiko. Prepričani sem, da se njih delo razgali in pride v popolni nagoti na dan. Vsaki dan je več rudnikov zaprtih. Vsaki dan je več rudarjev brez dela. Nekega dne bomo prejeli poziv od premogovniških baronov, da gremo delati za nižjo mezdno ali da stradamo. Večina delavcev že zdaj gladuje. Vsakdo, ki ima zdrav razum pa lahko sodi, kaj se bo zgodilo. Zavedni delavci bodo spoznali, da so bili varani in da jih niso varali rdečkarji, ampak voditelji organizacije. Delavci, zanimajte se za vse, kar se godi. Opazujte in po dobro izvršnem opazovanju pa napravite svojo aktepe. — Tony Shragal.

Smola katoliške bolnišnice.

Glavni kolektor je odnesel polovico sklada.

Milwaukee, Wis. — (Federated Press.) — Takoj za razkritjem legijonarske afera v Centraliji, Wash., v kateri so legijonarji nabirali denar za spomenik svojim štirim tovarišem in potrošili vso nabrano vsoto \$16,500 za plače nabiralcem, je prišlo razkritje o zelo dragi agitaciji za katoliško bolnišnico v Milwaukeeju.

Kakor so mrtvi legijonarji izredniki v Centraliji še danes brez spomenika, tako so trpečih bolniki v tukajšnji Misericordia bolnišnici brez večjih prostorov. Katoliška organizacija, ki ima bolnišnico Misericordia v oskrbi, je sklenila povečati in dogotoviti zavod. V ta namen je bil najet neki Carl Collier, ki je vodil kampanjo za sklad \$300,000. Collier je nabral \$50,000, toda od te vsote si je odračunal \$8000 za svoje stroške in \$15,000 za svojo plačo, skupaj \$23,000, to je brez malega polovico nabrane vsote. Cerkvenjaki so dali Collieru mreo in zdaj sami brusijo pete za tristotisočdolarški sklad.

Delavci brez delavskega časa plačajo kakor vojak brez plače.

Politikarji in prohibicija.

New York, N. Y. — Dr. Nicholas Murray Butler je v enem svojih člankov ta teden obrazložil vzroke, zakaj ni nobena starih strank sprejela letos v svojo platformo te ali one protiprobicijske točke.

Po njegovem mnenju bo preključilo osemnajsti amendent javno mnenje neglede na to ali ono politično platformo. Dr. Butler je navedel naslednje glavne vzroke:

Vsako nasvetovanje, naj bi delovala ta ali ona narodna politična stranka za preključilo osemnajstega amendentu, je zaman in neopraktično.

Nobena stranka si ni upala omeniti v svoji platformi prohibicije, ko je bilo gibanje za prohibicijo v polnem zamahu. Nobena stranka si je ne upa omeniti sedaj, ko stremi gibanje za tem, da bi bila prohibicija preključena. Javno mnenje bo izsililo akcije neoziraje se na to ali ono politično platformo.

Prvi praktični korak bi bil to, če bi kdo započel gibanje za splošno ljudsko glasovanje v nekaterih državah o vprašanju, ali bode osemnajsti amendent preključan, ali pa nadomeščen z boljše politiko.

Ce bi bil Theodore Roosevelt še med živimi, bi bil plačan propagandistom in najetim agitatorjem protisaluske lige neprestano za petami.

Kako bo na rep. konvenciji.

Cleveland, O. — Še manj kakor teden dni je pred takozvano narodno republikansko konvencijo, na kateri se snidejo delegatje, da bi izbero predsedniškega in podpredsedniškega kandidata. Prvega že imajo. Kdo bo drugi, še ni gotovo.

Položaj je brez primera od 1904. sem, ko so republikanci prišli v Chicago in nominirali Roosevelta z vzklikom. Ker ni niti oddaleč misliti, da bi delal senator Hiram Johnson kake preglavice delegatom, bi bil tudi predsednik Coolidge lahko imenovan z vzklikoma, če bi ne bilo wisconsinke delegacije, ki misli glasovati za La Folletta.

Coolidgevim pripadnikom bo torej treba gledati samo še na to, da se na kak način iznebe wisconsinke delegacije, ki bo odločno zahtevala temeljne izpremembe v republikanski platformi, pa bo šla stvar kakor namazana izpod rok.

Izprva je izgledalo, da bo konvencija trajala najmanj pet dni, t. j. od 10. do 14. junija. Ali sedaj se je položaj izpremenil v toliko, da bo trajala najdalj tri dni, če ne pride kaj nepričakovanega vmes. Dne 13. junija, ki pa delo letos na petek, ne mara nihče imenovati predsedniškega kandidata. Toliko je še babjevjernosti celo v tistih, ki pravijo, da so voditelji ameriškega naroda. Nihče pa tudi ne vidi potrebe, da bi zavlačevali konvenčne posle do sobote. In tako je sklenjeno, da se konvencija razide že v četrtek, t. j. 12. junija.

Ce se ne pripeti kaj izrednega, bo vzpored takšen:

Torek — uvodna kratka seja, začasno organiziranje, otvoritveni nagovor poslanca Theodora E. Burtona iz ohajske države, ki bo začasni konvenčni predsednik. Zgodnje odgodeenje tiste seje, da si delegatje organizirajo razne odseke.

Sreda — morebiti dve seji, dopoldne in popoldne za izpolnitve trajne organizacije. Govor konvenčnega predsednika Mondella. Odobritev poročila poverilnega in hišnega odseka. Platforma La Folletteve delegacije. Razprava o njej in odklonitev njenih točk.

Četrtek — dve dolgi seji, morda celo tri. Govor univerzitetnega predsednika Le Roy Burtona iz Michigana, ki bo predložil nominacijo predsednika Coolidge. Formalna nominacija na prvem glasovanju in potem nominacija podpredsedniškega kandidata.

Tako se bo vršila ta komedija. Lepo bo šla izpod rok. Razburjenje ne bo skoro nikakršnega. Le tedaj bo morebiti malo viharje, ko pride wisconsinke delegacija s svojo platformo na dan. Nikakor pa se ne da reči, da bo predsednik Coolidge sedel na tako mehkem stolu meseca novembra. Če bodo volilci pametni, gotovo ne.

